

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

**Факультет/інститут педагогічний
Кафедра соціальної педагогіки та соціальної роботи
СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Соціально-педагогічна діяльність з дітьми і молоддю з особливими
потребами**

Освітня програма Соціальна педагогіка
Спеціальність Соціальна робота

Галузь знань Соціальна робота

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від “_” ____ 2020 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Компетентності
5. Результати навчання
6. Організація навчання курсу
7. Система оцінювання курсу
8. Політика курсу
9. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Соціально-педагогічна робота з дітьми і молоддю з особливими потребами
Рівень вищої освіти	бакалавр
Викладач (-і)	К.пед.н., доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Ворошук Оксана дмитрівна
Контактний телефон викладача	0342570005
E-mail викладача	oksana.voroshchuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	2. Цикл професійної підготовки.
Обсяг дисципліни	90
Посилання на сайт дистанційного навчання	
Консультації	відповідно до графіку індивідуальних консультацій, що розміщений на інформаційному стенді кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
2. Анотація до курсу	
За роки незалежності України соціальна робота пройшла кілька етапів становлення і розвитку. За цей час створено державну систему центрів соціальних служб сім'ї, дітей та молоді, виникли різноманітні служби, ініціаторами яких стали як державні структури так і громадські організації. В умовах сьогодення інтеграція дітей і молоді з особливими потребами в суспільство є одним з провідних напрямів роботи різноманітних соціальних інститутів та громадських організацій. Соціальна реабілітація дає їм можливість адаптуватися до умов соціального середовища з урахуванням особливостей їх функціональної недієздатності. Втім, через ряд об'єктивних і суб'єктивних причин наше суспільство ще не готове до широкомасштабного вирішення даної проблеми. Вагоме місце у підготовці таких фахівців займає вивчення соціально-педагогічних дисциплін, зокрема курсу "Соціально-педагогічна діяльність з дітьми і молоддю з особливими потребами".	
3. Мета та цілі курсу	
Метою вивчення навчальної дисципліни є ознайомити студентів з діяльністю соціального педагога, яка спрямована на соціальну реабілітацію і інтеграцію дітей і молоді з особливими потребами в суспільство, а також подолання стереотипу щодо їхньої неповноцінності. Завдання курсу: • Розкрити зміст понять: «люди з особливими потребами», «люди з функціональними обмеженнями», «інваліди», «інвалідність»; • Ознайомити студентів з нормативно-правовою базою щодо роботи з людьми з особливими потребами; • Охарактеризувати проблеми людей з функціональними обмеженнями та їх сімей, ознайомити студентів з їх проблемами ; • Ознайомити студентів з потребами людей з функціональними обмеженнями: навчання в загальноосвітніх школах, професійно-технічна та вища освіта; • Обґрунтувати основні принципи, методи і форми роботи соціального педагога з людьми з особливими потребами та їх сім'ями;	

• допомогти майбутньому соціальному педагогу через розширення інформаційного поля сприяти соціальній допомозі, адаптації і реабілітації людей з особливими потребами в суспільство.

4. Компетентності

Інтегральна компетентність - здатність розв'язувати складні фахові завдання та практичні проблеми у галузі соціальної роботи та соціальної педагогіки під час професійної діяльності або в процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки щодо проведення досліджень, здійснення інновацій і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності - здатності до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; здатності застосовувати знання у практичних ситуаціях; здатності планувати та управляти часом; знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; навичок використання інформаційних і комунікаційних технологій; здатності вчитися і оволодівати сучасними знаннями; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; вміння виявляти, ставити, вирішувати проблеми; здатності приймати обґрунтовані рішення; здатності працювати в команді; навичок міжособистісної взаємодії; здатності мотивувати людей та рухатися до спільної мети; визначеності і наполегливості з поставлених завдань і взятих обов'язків.

Спеціальні, фахові компетентності - здатності оцінювати соціально-політичні процеси, пов'язані із соціальним розвитком держави; здатності аналізувати існуючу нормативно-правову базу, що визначає соціальну роботу та соціальне забезпечення; здатності до аналізу психічних властивостей, станів і процесів, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади; здатності до діяльності з попередження соціальних ризиків, складних життєвих обставин, запобігання та вирішення соціальних конфліктів; здатності до розуміння організації та функціонування системи соціального захисту і соціальних служб; здатності вивчати соціальну проблему за допомогою методів і форм соціально-педагогічної роботи; здатності оцінювати проблеми, потреби, специфічні особливості та ресурси клієнтів; здатності розробляти шляхи подолання проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення; здатності до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей; здатності ініціювати соціальні зміни, спрямовані на піднесення соціального добробуту; здатності до розробки та реалізації соціальних проектів і програм для системи служб соціальної роботи; здатності дотримуватися етичних принципів і стандартів соціальної роботи; здатності до генерування нових ідей та креативності у професійній сфері

5. Результати навчання

В результаті прослуханого курсу студент повинен:

Знати:

- нормативно-правову базу щодо роботи з дітьми і молоддю з особливими потребами;
- сучасні міжнародні і державні підходи щодо освіти і фахової підготовки людей з особливими потребами;
- про інклюзивне навчання дітей і молоді;
- роботу соціального педагога в закладах соціальної адаптації і реабілітації дітей і молоді з особливими потребами;
- технології соціальної роботи з дітьми і молоддю з особливими потребами.

Уміти:

- налагодити співпрацю з закладами соціальної адаптації і реабілітації дітей і молоді з особливими потребами;
- налагодити співпрацю з людьми з особливими потребами;
- організувати дозвілля;
- здійснювати супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання;
- надавати соціально-педагогічну допомогу персоналу, дітям і молоді з особливими потребами різних соціальних установ.

6. Організація навчання курсу

Обсяг курсу					
Вид заняття			Загальна кількість годин		
Лекції			26		
семінарські заняття / практичні / лабораторні			18		
самостійна робота			46		
Ознаки курсу					
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)		Нормативний / вибірковий	
7	Соціальна робота	4		нормативний	
Тематика курсу					
Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
ТЕМА 1. ІНВАЛІДІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА Люди з особливими потребами: проблема термінологічного визначення. Соціальна політика та її вплив на здійснення соціальної допомоги людям дітям і молоді з особливими потребами. Моделі соціальної допомоги дітям і молоді з особливими потребами. Ресурси в роботі	Лекція	1, 2, 12, 35, 41	2	5 б. за підготовку додаткових завдань, активну участь під час лекції	Самостійну роботу виконати упродовж тижня після проведення лекції.

з дітьми і молоддю з особливими потребами. Діяльність СССДМ у роботі з дітьми і молоддю з особливими потребами. ТЕМА 2-3. Нормативно правове забезпеченні освіти дітей і молоді з особливими потребами Загальні аспекти забезпечення прав дітей і молоді з особливими потребами на освіту. Дошкільна і шкільна освіта дітей з особливими потребами. Фахова підготовка осіб з особливими потребами. Професійно-технічна освіта. Підготовка дітей і молоді до навчання у вищих навчальних закладах. Професійна підготовка у системі Міністерства праці та соціальної політики. ТЕМА4. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ з ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ Соціально-психологічні особливості дітей з порушенням опорно-рухового апарату.	Лекція, семінар	10, 11, 44	2 2	5 б. за підготовку додаткових завдань, активну участь під час лекції 5 балів відповіді за теоретичні питання, 5 балів – за повідомлення	Самостійну роботу виконати упродовж тижня після проведення лекції. Протягом семестру згідно з розкладом занять
	Лекція, семінар	10, 42, 46, 58	2 2	5 б. за підготовку додаткових завдань, активну участь під час лекції 5 балів відповіді за теоретичні питання, 5 балів – за повідомлення	Самостійну роботу виконати упродовж тижня після проведення лекції. Протягом семестру згідно з розкладом занять

Особливості розвитку з порушенням інтелекту і психічними захворюваннями. Соціально-психологічні особливості дітей з порушеннями слуху. Особливості розвитку дітей з порушеннями зору. Соціально-психологічні особливості дітей з порушеннями роботи внутрішніх органів. ТЕМА 5-6. ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В ЗОШ Становлення інклюзивної освіти: від інтеграції до інклюзії. Процес оцінки та розробки індивідуального навчального плану. Опіка дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання ТЕМА 7-8. Психологічний, соціально-психологічний супровід дітей з особливостями розвитку дітей у звичайній школі. Етапи психологічної, соціально-педагогічної діагностики розладів розвитку дітей. Організація коригувальних занять і головні напрямки роботи з дітьми з	Лекція, семінар Лекція, семінар	16, 21, 42, 60 16, 46, 47, 52, 59, 60	2 2	5 б. за підготовку додаткових завдань, активну участь під час лекції 5 балів відповіді за теоретичні питання, 5 балів – за повідомлення 5 б. за підготовку додаткових завдань, активну участь під час лекції 5 балів відповіді за теоретичні питання, 5 балів – за повідомлення	Самостійну роботу виконати упродовж тижня після проведення лекції. Протягом семестру згідно з розкладом занять Самостійну роботу виконати упродовж тижня після проведення лекції. Протягом семестру згідно з розкладом занять
---	---	---	-------------------	---	---

розладами слуху. Робота з дітьми з розладами зору. Робота з дітьми з розладами мовлення. Робота з дітьми з затримкою психофізичного розвитку. Робота з розумово-відсталими дітьми. Робота з дітьми з розладами емоційно-вольової сфери. ТЕМА 9. Основи готовності вчителів до педагогічної діяльності з дітьми з особливими потребами. Стан проблеми готовності вчителя до педагогічної діяльності з дітьми і молоддю з особливими потребами. Зміст та психологічна структура готовності вчителя. Методика діагностики вчителя до педагогічної діяльності з дітьми і молоддю з особливими потребами. Корекційна робота з підвищення рівня готовності вчителя до педагогічної діяльності дітьми з обмеженими можливостями. ТЕМА 10. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІТАЦІЇ ДІТЕЙ І МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ	Лекція, семінар	27, 28, 29, 33, 56	2 2	5 б. за підготовку додаткових завдань, активну участь під час лекції 5 балів відповіді за теоретичні питання, 5 балів – за повідомлення	Самостійну роботу виконати упродовж тижня після проведення лекції. Протягом семестру згідно з розкладом занять
	Лекція, семінар	25, 40, 55	2 2	5 б. за підготовку додаткових завдань, активну участь під час лекції 5 балів відповіді за теоретичні питання,	Самостійну роботу виконати упродовж тижня після проведення лекції. Протягом семестру згідно з розкладом занять

ПОТРЕБАМИ. Загальні психолого-педагогічні аспекти реабілітації людини 3 обмеженими можливостями. Основні завдання реабілітації. Специфіка соціальної реабілітації людей 3 особливими потребами 3 порушенням опорно-рухового апарату. Соціальна реабілітація слабочуючих. Соціальна реабілітація інвалідів 3 порушенням зору. Особливості соціальної реабілітації інвалідів 3 психічними розладами 1 інтелектуальною недостатністю. ТЕМА 11. ДОЗВІЛЛЯ, СПОРТ ТА КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ. Дозвілля як важливий фактор соціально-культурної реабілітації. Особливості фізичної реабілітації дітей з функціональними обмеженнями та їх спортивна діяльність. Соціокультурна реабілітація дітей з функціональними	Лекція, семінар	4, 30, 31, 44, 50, 53	2 2	5 балів – за повідомлення 5 б. за підготовку додаткових завдань, активну участь під час лекції 5 балів відповіді за теоретичні питання, 5 балів – за повідомлення	Самостійну роботу виконати упродовж тижня після проведення лекції. Протягом семестру згідно з розкладом занять Самостійну роботу виконати упродовж тижня після
функціональними	Лекція,	15, 29, 56, 61	2	5 б. за підготовку додаткових	Самостійну роботу виконати упродовж тижня після

обмеженнями. ТЕМА 12. Робота соціального педагога з сім'ями, що виховують дитину з особливими потребами. Особливості соціальної роботи з батьками, що виховують дитину-інваліда. Проблеми життєдіяльності сім'ї, яка виховує дитину з особливими потребами. Зміст, форми і методи соціальної роботи з батьками, що мають дитину з обмеженими можливостями. Моделі роботи з сімєю, що має дитину з обмеженими можливостями. Оцінка ефективності роботи з сім'ями, що мають дітей з особливими потребами. ТЕМА 13 . СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ І МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ. Організаційна структура і зміст діяльності громадського руху інвалідів. Взаємодія державних і громадських організацій інвалідів. Форми	семінар		2	завдань, активну участь під час лекції 5 балів відповіді за теоретичні питання, 5 балів – за повідомлення	проведення лекції. Протягом семестру згідно з розкладом занять
	Лекція, семінар	35, 39, 45, 50, 51, 55	2 2	5 б. за підготовку додаткових завдань, активну участь під час лекції 5 балів відповіді за теоретичні питання, 5 балів – за повідомлення	Самостійну роботу виконати упродовж тижня після проведення лекції. Протягом семестру згідно з розкладом занять

роботи волонтерів з дітьми і молоддю, що мають функціональні обмеження. Соціальні проекти.					
7. Система оцінювання курсу					
Загальна система оцінювання курсу	Розподіл балів між формами організації навчального процесу і видами контрольних заходів: поточний контроль – загальна відповідність заявленим компетентностям за результатами практичних та семінарських занять – 50 балів (усний контроль: опитування, бесіди, доповіді, повідомлення на задану тему та ін. та письмовий контроль: контрольна робота в письмовій формі, реферат, виклад матеріалу на задану тему в письмовому вигляді та ін.); підсумковий контроль, (екзамен в письмовій або тестовій формі) – 50 балів. Разом: 100 балів.				
Вимоги до письмової роботи	Концептуально конкретне й емпірично верифіковане висвітлення питань і завдань ККР.				
Семінарські заняття	Оцінюються за п'ятибальною системою (Передбачає виконання тестових завдань, практичних творчих завдань, усних і письмових відповідей).				
Умови допуску до підсумкового контролю	Якщо студент протягом семестру за підсумками контролів набрав (отримав) менше 25 балів, він до іспита не допускається				
8. Політика курсу					
Політика навчальної дисципліни Активна участь студентів на практичному занятті під час опитування, відвідування лекційних занять, ініціативність студентів в обговоренні дискусійних тем, своєчасність виконання самостійної роботи, заохочення студентів до науково-дослідної роботи.					
9. Рекомендована література					
1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 134 с. 2. Богданов С. Соціальний захист інвалідів. Український та польський досвід / Наук. ред. к. е. Н. Олена Палій. – К.: вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2002. – 93 с. 3. Бистрота Ю. Психологічні аспекти проблем конфліктної поведінки дітей з вадами розумового розвитку // Дефектологія. – 2006. - №1. – С. 36-38. 4. Бріскін, Ю. А. Спорт інвалідів [Текст]. / Юрій Аркадійович. Бріскін. – К.: Олімпійська Література, 2016. – 264 с. 5. Висоцька А. Планування позакласної роботи у групі спеціальних шкіл-інтернатів для дітей з особливими потребами // Дефектологія. – 2000. - №3. – С. 9-12. 6. Гузь Н. Реабілітаційні заходи для дітей-інвалідів // Психолог. – 2004. - №10-11. – С. 62-64. 7. Григорєв А. Проблеми взаємин у родині, де є діти з аномаліями // Дефектологія. – 2014. - №1. – С. 48-49. 8. Дегтяренко, Т. М. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами [Текст] : навчальний посібник / Тетяна Миколаївна Дегтяренко, Л. С. Вавіна. – Рек.МОН. – Суми : ВТД"Університетська книга", 2008. – 302 с. 9. Долинний Ю. Проблема соціалізації дітей з особливостями психофізичного розвитку в сучасній педагогічній літературі // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2007. - №2. – С. 53-58. 10. Забезпечення рівних можливостей для навчання студентів з інвалідністю: Метод. посіб. для викладачів щодо роботи в інтегрованих групах /К.О.Кольченко та ін. – К.: Університет "Україна", 2015. – 76 с 11. Збірник законодавчо-нормативних документів щодо діяльності молодіжних громадських організацій інвалідів в Україні. – К.: «Соцінформ», 2003. – 56 с. 12. Іванова І. Діти з особливими потребами: проблема термінологічного визначення // Дефектологія. – 1999. - №1. – С. 2-7.					

13. Іванова, І. Б. Соціально-психологічні проблеми дітей-інвалідів / І. Б. Іванова ; Ред. Тележенко Т. М. – К. : Логос, 2000. – 86 с.
14. Золотоверх В. Удосконалення змісту освіти розумово відсталих дітей на основі аналізу попереднього досвіду роботи // Рідна школа. – 2007. - №3. – С. 54-56.
15. . Капська, А. Й. Соціальний супровід різних категорій сімей та дітей [Текст]: навч. посіб. / Алла Йосипівна Капська, І. В. Пеша. – Рек. МОН. – К. : ЦУЛ, 2012. – 232 с.
16. Кириленко В. Дитина з проблемами у фізичному розвитку у загальноосвітній школі // Психолог. – 2004. - №7. – С. 10-12.
17. Кобзар Б., Постовойтов Є. Розвиток особистості учня в умовах соціально-реабілітаційного центру // Педагогіка і психологія. – 1999. - №1. – С. 59 – 69.
18. Козявкіна Н. та ін. Роль ранньої діагностики порушень розвитку мовлення у дітей із ДЦП // Дефектологія. – 2004. - №2. – С. 27-32.
19. Концепція державного стандарту спеціальної освіти дітей з особливими потребами // Дефектологія. – 1999. - №4. – С. 2-8.
20. Костишена Н. Реабілітація дітей із функціональними обмеженнями шляхом екологічного виховання // Рідна школа. – 1999. - №8. – С. 70 – 71.
21. Кузнєцова Т. Підготовка до шкільного навчання дітей з порушенням опорно-рухового апарату // Дефектологія. – 2004. - №1. – С. 21.
22. Круглик О. Педагогічні умови розуміння художніх оповідань учнями з вадами слуху // Дефектологія. – 2007. - №2. – С. 52-56.
23. Легкий О. Особливості формування трудових рухів та дій у дітей з порушенням зору на уроках трудового навчання // Дефектологія. – 2006. - №1. – С. 48-50.
24. Мамічева О. Організація та методика дослідження самообслуговуючої діяльності учнів допоміжної школи // Дефектологія. – 2000. - №1. – С. 46 – 49.
25. Масенко О. Проблема трудової реабілітації та соціального функціонування молодих людей з інтелектуальною недостатністю // Соціальна політика і соціальна робота. – 2001. - №3. – С. 56-73.
26. Мерсіянова Г. Індивідуальний підхід у процесі трудового навчання розумовідсталих учнів // Дефектологія. – 2007. - №2. – С. 22-27.
27. Миронова С. Корекційна модель діяльності сучасного корекційного педагога // Дефектологія. – 2007. - №1. – С. 3-7.
28. Миронова С. Особливості професійної діяльності колекційного педагога у роботі з сім'ями, що виховують дітей з порушенням у розвитку // Дефектологія. – 2006. - №4. – С. 27-30.
29. Мирошніченко Н. Етика спілкування з особами, котрі мають функціональні обмеження // Соціальна робота в Україні: теорія і практика. – 2004. - №2. – С.55-60.
30. Молчан О. Дозвілля як важливий фактор соціально-культурної реабілітації молодих інвалідів // Рідна школа. – 2002. - №2. – С. 29-32.
31. Мудрік В. Параолімпійські ігри // Любомира. – 2000. - №2. – С. 30-31.
32. Нижник Л., Сагірова О. Допомога дітям з особливими потребами. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2004. – 120 с.
33. Нікішина Л., Казаннікова О. Проблема соціалізації дітей з обмеженими розумовими можливостями (аналіз діяльності центру реабілітації дітей-інвалідів м. Херсона) // Практична психологія та соціальна робота. – 2001. - №8. – С.40-41.
34. Обухівська А. Нове у структурі і завданнях психолого-медико-педагогічних консультацій системи освіти України // Початкова школа. – 2006. - №2. – С. 5-8.
35. Овчаренко Н. Нові підходи до надання соціальних послуг: Реформа системи соціального захисту // Технополіс. – 2003. - №3. – С. 61-63.
36. Островська В. Дитина з особливими потребами в загальноосвітній школі // Психолог. – 2004. - №10-11. – С. 60-61.
37. Петрацак Т. Інтегрований театр, як засіб соціально-педагогічної, психологічної реабілітації // Соціальний працівник. – 2007. - №13. – С. 26-29.
38. Положення про навчально-реабілітаційний центр // Освіта України. – 1998. – 16 черв. – С.7.
39. Про становище інвалідів в Україні та основи державної політики щодо вирішення проблем громадян з особливими потребами: Державна доповідь. – К., 2002. – 160с.
40. Рейда К. Навчально-реабілітаційний центр для дітей із вадами фізичного та розумового розвитку (м. Дніпропетровськ) // Дефектологія. – 2001. - №3. – С. 46-47.
41. Розвиток ідеї соціально-педагогічної підтримки дітей з обмеженими можливостями в історичному контексті // Соціальна педагогіка: теорія і практика. - 2006. - №2. – С. 93 – 98.

42. Скрипник Т. Особливості формування передоснов навчально-пізнавальної діяльності у дошкільників із ДЦП // Дефектологія. – 2004. - №4. – С. 22-25.
43. Соціальна педагогіка: Підручник / За ред. проф. А. Й. Капської. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 256 с.
44. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів. Резолюція Генеральної асамблеї ООН №48/96, прийнята на сорок восьмій сесії ГА ООН. – К., 2003. – 40 с.
45. Стасюк, О. М. Удосконалення управління зв'язками з громадськістю в центрах реабілітації осіб з особливими потребами [Текст]: організаційно-методичні рекомендації / О. М. Стасюк, В. І. Франчук. – Львів : Ліга-Прес, 2008. – 76 с
46. Стрюк К. Виховання позитивних взаємин у дітей-сиріт з розладами нервової системи // Дефектологія. – 2002. №2. – С. 34-35.
47. Тарасюк С. Зовнішні чинники соціально-комунікативної активності дітей із затримкою психічного розвитку // Дефектологія. – 2001. - №1. – С. 10-16.
48. Тарасюк С. Внутрішні чинники соціально-комунікативної активності дітей із затримкою психічного розвитку // Дефектологія. – 2001. - №2. – С. 2-6.
49. Тесленко В. Педагогічна підтримка ліцеїстів з обмеженими можливостями // Рідна школа. – 2005. - №5. – С. 46-47.
50. Тесленко В. Соціалізація дітей з обмеженими можливостями в умовах регіональної програми соціально-педагогічної підтримки // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2007. - №2. – С. 22-29.
51. Тесленко В. Соціально-педагогічне проектування як засіб управління регіональною системою соціально-педагогічної підтримки дітей з обмеженими можливостями // Соціальна педагогіка: теорія і практика. – 2007. - №1. – С. 35-39.
52. Тюптя О., Парашів І. Психокорекційні методики роботи з людьми з особливими потребами // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. - №4. – С. 8-11.
53. Холостова Е.И. Социальная работа с инвалидами [Текст]: учебное пособие / Евдокия Ивановна Холостова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательско-торговая корпорация "Дашков и К", 2013. – 240 с.
54. Хохліна О. Теоретичні аспекти функціонування реабілітаційних центрів для осіб з порушеннями психофізичного розвитку // Дефектологія. – 2007. - №2. – С. 29-31.
55. Шаргородська С. Реабілітація дітей з особливими потребами (з досвіду роботи творчої групи практичних психологів і соціальних педагогів) // Психолог. – 2004. - №10-11. – С. 56-59.
56. Шевчук О. Перші кроки програми делегування повноважень соціального працівника батькам, які виховують дитину з функціональними обмеженнями // Соціальна політика і соціальна робота. – 2001. - №3. – С. 74-86.
57. Шевцов А. Педагогічні процеси реабілітаційного процесу // Дефектологія. – 2007. - №2. - С. 3-6.
58. Шишова Т. Становлення та розвиток опікунства глухих у вітчизняній педагогіці / Ідея опіки дітей і молоді в історико-педагогічній науці / Збірник наукових праць. – Івано-Франківськ, 2005. – С. 208-212.
59. Юрків Я. Специфічні потреби дітей з розумовою обмеженістю // Соціальна педагогіка: теорія і практика. - №1. – 2006. – С. 38- 43.
60. Колупаєва А. Інклюзія - соціальна модель устрою суспільства / А. Колупаєва, О. Таранченко // Початкова школа. - 2017. - № 2. - С. 47-50. - Бібліогр. в кінці ст.
61. Чупахіна С. Підготовка майбутнього педагога до роботи з батьками дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти / С. Чупахіна // Освітній простір України. - 2016. - № 7. - С. 113-119. - Бібліогр. в кінці ст.

Викладач _____